

O‘ZBEKISTON MINTAQALARIDA IQTISODIY RIVOJLANISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI VA ULARNI BOSHQARISH MEXANIZMLARI

To‘lqinova Laylo Anvar qizi

Qarshi davlat texnika universiteti magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston mintaqalarining iqtisodiy rivojlanish xususiyatlari, ularning hududiy farqlari hamda boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish yo‘llari tahlil qilingan. Shuningdek, mintaqaviy siyosat orqali iqtisodiy o‘lish barqarorligini ta‘minlash masalalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: mintaqaviy siyosat, iqtisodiy rivojlanish, boshqaruv mexanizmi, hududiy xususiyat, barqarorlik.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности экономического развития регионов Узбекистана, территориальные различия и пути совершенствования механизмов управления. Особое внимание уделено обеспечению устойчивого роста через реализацию региональной политики.

Ключевые слова: региональная политика, экономическое развитие, механизм управления, территориальные особенности, устойчивость.

Annotation. The article analyzes the regional characteristics of Uzbekistan’s economic development, differences among territories, and ways to improve management mechanisms. It also discusses ensuring sustainable growth through effective regional policy implementation.

Keywords: regional policy, economic development, management mechanism, territorial features, sustainability.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida hududiy yondashuvlar alohida ahamiyat kasb eta boshladi. Har bir mintaqaning tabiiy, mehnat, infratuzilma va investitsion salohiyati o‘ziga xos bo‘lgani sababli, iqtisodiy o‘lishning barqarorligini ta‘minlash uchun ularni hisobga olgan holda boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish zarur bo‘ldi. So‘nggi yillarda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar mintaqalarning raqobatbardoshligini oshirish, ularni sanoat, qishloq xo‘jaligi va xizmat ko‘rsatish sohalarida muvozanatli rivojlantirishga qaratilgan. Hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish, resurslardan samarali foydalanish hamda aholining turmush darajasini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Shu nuqtayi nazardan, mintaqaviy iqtisodiyotning samarali boshqaruv mexanizmlarini yaratish, ilmiy asoslangan rejalashtirish tizimini joriy etish va mahalliy tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash

bugungi kunda iqtisodiy siyosatning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

O‘zbekiston va xorijiy olimlarning ilmiy izlanishlari hududiy iqtisodiy rivojlanish masalalarining dolzarbligini yaqqol ko‘rsatadi. Mahalliy mualliflar – A. Bekmurodov, M. Abdullayev, B. Rasulov va D. Karimova asarlarida mintaqalarning iqtisodiy salohiyatini oshirish hamda boshqaruv tizimini takomillashtirish yo‘llari keng yoritilgan. Xorijiy tadqiqotchilar – P. Krugman, M. Porter, va J. Friedman esa mintaqaviy raqobat, innovatsion markazlashuv hamda iqtisodiy klasterlarning samaradorligi nazariyasini ilgari surgan. Ushbu manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, hududlar rivojlanishida kompleks yondashuv, resurslarni optimal taqsimlash va davlat siyosatining moslashuvchanligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.[3; 230-b]

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv, tahliliy-statistik tahlil, mintaqalar kesimida taqqoslama tahlil, shuningdek, induktiv va deduktiv metodlardan foydalanildi. Bu yondashuv mintaqaviy rivojlanishning asosiy omillarini aniqlash, boshqaruv mexanizmlarining samaradorligini baholash va takomillashtirish yo‘nalishlarini belgilash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston mintaqalarining iqtisodiy rivojlanish jarayonlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, mamlakatda iqtisodiy o‘sinh sur‘atlari asosan tabiiy resurslar, infratuzilma imkoniyatlari, investitsion muhit va inson kapitali darajasiga bog‘liq. Respublikamizda iqtisodiyotning diversifikatsiyalashuvi natijasida har bir hudud o‘ziga xos tarmoqlar bo‘yicha ixtisoslashgan: masalan, Navoiy va Buxoro viloyatlarida sanoat va kimyo ishlab chiqarishi, Farg‘ona vodiysida qishloq xo‘jaligi va neft-kimyo majmualari, Toshkent shahri va viloyatida esa xizmat ko‘rsatish hamda transport-logistika infratuzilmasi tez sur‘atlarda rivojlanmoqda.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘sinhda mintaqalar o‘rtasida sezilarli tafovutlar mavjud. Bu tafovutlar, bir tomondan, tabiiy resurslar va ishlab chiqarish salohiyati bilan, ikkinchi tomondan, boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi bilan belgilanadi. Mintaqalarda iqtisodiy siyosatni amalga oshirishda resurslardan oqilona foydalanish, mahalliy boshqaruv organlarining tashabbuskorligini kuchaytirish va davlat dasturlarini hududiy sharoitlarga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda “Har bir oila — tadbirkor”, “Yoshlar — kelajagimiz”, “Obod qishloq” kabi dasturlar hududiy rivojlanishni rag‘batlantirishda muhim omil bo‘ldi. Bu tashabbuslar natijasida kichik biznes va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, yangi ish o‘rinlari yaratish va mahalliy byudjet daromadlarini oshirish imkoniyatlari kengaydi. Shu bilan birga, ayrim mintaqalarda infratuzilma, logistika va investitsion jozibadorlik yetarli darajada shakllanmagani iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish jarayonini sekinlashtirmoqda.

Hududlar rivojlanishini muvozanatli ta‘minlash uchun davlat tomonidan qator

strategik chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, “Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish konsepsiyasi”, “O‘zbekiston-2030” strategiyasi va “Sanoatni joylashtirish dasturi” orqali iqtisodiy resurslarni mintaqalar bo‘yicha adolatli taqsimlashga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shuningdek, hududiy boshqaruvda raqamli texnologiyalarni joriy etish, tahliliy ma’lumotlar bazasini yaratish va boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish orqali samaradorlik oshirilmoqda.[5; 212-b]

Mintaqaviy iqtisodiy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim: birinchidan, hududlarning tabiiy va mehnat resurslariga asoslangan ixtisoslashuvni chuqurlashtirish; ikkinchidan, mahalliy boshqaruv tizimining mustaqilligini oshirish; uchinchidan, mintaqaviy investitsiya siyosatini rivojlantirish; to‘rtinchidan, innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash va kadrlar salohiyatini kuchaytirish.

Umuman olganda, O‘zbekiston mintaqalarining iqtisodiy rivojlanishi samaradorligini oshirish, hududiy tafovutlarni kamaytirish va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish mamlakatning barqaror iqtisodiy taraqqiyoti va ijtimoiy farovonlik darajasini yanada yuksaltirishning muhim omili hisoblanadi.

XULOSA

O‘zbekiston mintaqalarining iqtisodiy rivojlanishida hududiy xususiyatlarni chuqur o‘rganish va ularni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiy siyosatning asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, har bir mintaqaning tabiiy, mehnat va ishlab chiqarish salohiyati o‘ziga xos bo‘lib, bu omillar iqtisodiy o‘sinh darajasiga bevosita ta’sir etadi. Mintaqalararo tafovutlarni kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va barqaror rivojlanishni ta’minlash uchun davlat siyosatini hududiy yondashuv asosida olib borish zarur. Shu bilan birga, mahalliy boshqaruv organlarining mustaqilligini oshirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, innovatsion loyihalarni qo‘llab-quvvatlash hamda investitsion muhitni yaxshilash mintaqaviy rivojlanishning muhim omillaridan sanaladi. Natijada, iqtisodiy salohiyatdan samarali foydalanish, aholining farovonligini oshirish va mamlakatning umumiy raqobatbardoshligini kuchaytirish imkoniyati yuzaga keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2022. — 340 b.
2. Abdullayev M. Mintaqaviy iqtisodiyot asoslari. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. — 245 b.
3. Bekmurodov A., Xolmatov B. Hududiy rivojlanish siyosati va iqtisodiy muvozanat. — Toshkent: Fan, 2020. — 230 b.
4. Karimova D. O‘zbekiston iqtisodiy islohotlari va hududiy boshqaruv. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. — 268 b.
5. Rasulov B. Hududlar iqtisodiy salohiyatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2023. — 212 b.